

Beş Kelime Bir İşlem

Mehmet AYCI

Türkü, Isparta, Ürgüp ve Tavşanlı'dan derlenmiş. İki Ürgüp'e ait olmak üzere dört ayrı çeşitlemesi var. Ezgisi aynı. Küçük değişiklikler var. Değişmeyen dizeler "Güle çıktım gülmedim/Gülден düşüm ölmedim". Okudunuz. Bir isim ve dört fiilden oluşuyor. Alabildiğince bedii.

Yan yana iki minyatür düşünün: Bir adam/kadın birinci minyatürde gül ağacına çıkıyor. Eylem hâlinde. İkinci minyatürde gül dibinde ama gülümsüyor. Gülден düştüğü her hâlinde belli... Minyatürü zenginleştirebilirsiniz. Birincisinde gül ağacına çıkarken güller içinde bir adam/kadın; ikinci minyatürde gül ağacı dibinde, yerde gül yaprakları... Gülден düşenin avuçları kan içinde. Muhayyile sizin; istediğiniz gibi çizmekte, resmetmekte serbestsiniz.

Çıkmak, düşmek, gülmek ve ölmek fiillerinin anlam dünyasına girerek uzun bir yazı yazılabilir elbette. Hele gülmek fiilinin "gül" ile ses ve anlam bağı dikkate alındığında yazı daha da derinleşecektir.

Türkünün ilk iki dizesinin canlandırdığı resim bize ne söylüyor? Çok şey söylüyor:

Birincisi: Güle çıkmak alelade bir eylem değil bile isteye yapılması gereken bir eylemdir. İnsan güle taammüden çıkar. Çıkabilir mi, en azından çıkmaya çalışır.

İkincisi: Güle çıkarken insan gülmeyeceğini bilir. Doğası gereği gül ağacı çıkılması zor bir ağaçtır. Dikenlidir. Dikenin acısını göze almayı gerektirir.

Üçüncüsü: Güle çıkan kişi gülден düşeceğini de bilir. Gül ağacı dikenli olmasına karşın, insanı taşımayacak kadar narin ve incedir.

Dördüncüsü: Basite indirgeyelim ve diyelim ki, adam sevgilisine gül vermek için gül ağacına çıktı. Uzanabileceği yerde gül yoktu. Sonuçta kopardığı gül çektiği zahmete değmemiş, güle çıkması başka bir düşmeyle, sevgisine karşılık bulamayla sonuçlanmıştı. Kendi aldığı gülü sevdiği kişi kabul etmemiştir.

Beşincisi: Eylem ne kadar bedii olursa olsun, güle çıkmak ve gülден düşmek, içinde acıyı barındırdığı kadar, güle çıkmaya niyet etmek de acı saikiylerdir. "İnsan acı çekmekle ölmez". Ecel kavramı acı çekmekle tarif edilemez.

Altıncısı: İnsan dünyayı güzelleştirdiği, yaşanılır kıldığı ölçüde değerlidir. Dünyayı yaşanılır kılma çabası gülden düşme gibi bir külfeti de beraberinde getirecektir. Buradaki düşme yine gülden uzağa değil gül dibine düşmedir.

Yedincisi: Güle çıkmayı insanın dünya yolculuğu olarak özetleyebiliriz. Ancak gülden düşmek yine de ölüm olmayacaktır.

Sekizincisi: Güle çıkmaya yönelim bir aşk hâli olabilir. Ne var ki, güle çıkmamanın bir akli eylem olmaması, çıkan kişinin gül ağacına dair ve gül-insan ilişkisine dair bilgisini değiştirmeyecektir.

Dokuzuncusu: Diğer “hâller” gibi hiçbir mutluluk sürekli değildir. Zira güle çıkan kişinin gül ağacında ne kadar kaldığını bilmiyoruz.

Onuncusu: İnsan gönderildiği, düşürüldüğü, sürgün edildiği dünyadan ancak ölümlle çıkabilir. Ölüm ise dünya hayatında oyunun bitişidir. Güle çıkmak ise bir oyundan ibarettir.

On birincisi: Ne kadar değişirse değişsin eşya kendi hâindedir. İnsanın eşya ile olan ilişkisi ölmediği sürece devam eder. Bu ilişki ise eylemden ibarettir. Çıkmak, gülmek, düşmek, ölmek fiillerin çerçevelediği hayattan başka bir şey değildir. Gül ise asli hâliyle insanın hayatını sürdürdüğü evrendir.

Çağrışımları ve çıkarımları sürdürmek niyetinde değiliz. Niyetimiz hecenin 7’li vezniyle söylenen bir türkünün ilk iki dizesinde, biri tekrar beş kelimeyle söylenenin şiirin de ötesinde bir anlam zenginliğine sahip olduğunu ifade etmektir.

Tekrar edelim:

“Güle çıktım gülmedim/Gülden düştüm ölmedim”